

Tuuli Lähdesmäki

Eurooppa tunnissa

Mini-Europe-teemapuisto eurooppalaisuuden representaationa

The Mini-Europe theme park as a representation of Europeanness

Mini-Europe – a theme park in Brussels, morally supported by the European Commission and the European Parliament – consists of around 350 models of different buildings and heritage sites from all the member states of the EU. In addition, the park includes an exhibition named the Spirit of Europe. The article explores how the European cultural identity is constructed and ‘sold’ in Mini-Europe and how history, geography and local and regional traditions are intertwined into a politics of cultural marking, an ideology of European integration and a creation of shared symbols. European cultural identity has often been generated through appeals to an ancient or classical past, which is produced by stressing certain themes or areas of Europe. Representing these ‘parts’ as common European culture is a profoundly exclusive strategy: heritage of a particular temporal or spatial unit is narrated as shared by the contemporary citizens in Europe. Mini-Europe can be interpreted as an indication of this kind of pan-Europeanist ideology. In addition, in Mini-Europe the European culture and identity is represented through signs, which do not refer to Europeanness as such but function as signifiers of famous tourist attractions of particular member-states in the EU.

Key words: Europe, heritage, representation, theme park

Eurooppa teemapuistossa

Mini-Europe on Brysselissä sijaitseva teemapuisto, joka koostuu Euroopan unionin (EU) jäsenvaltioissa olevia rakennuksia ja kulttuuriperintökohteita esittävästä noin 350 pienoismallista. Puistoon on tehty pienoismalleja myös eurooppalaisista kulkuvälineistä, kuten junista, lentokoneista ja laivoista sekä eräistä luonnonkohteista. Eräät pienoismalleista on sijoitettu kansallista ympäristökontekstiin muistuttavaan maisemaan: esimerkiksi Suomea havainnollistetaan puistossa Olavinlinnalla, jota ympäröi järvimaisema veneineen ja laiturille sijoitetuine saunoineen (kuva 1). Puistossa pienoismallien viereen on sijoitettu interaktiivinen infotaulu, jossa kerrotaan perustietoja kustakin uni-

onin jäsenvaltiosta ja jonka kautta voi kuunnella valtion kansallishymnin. Eräisiin pienoismalleihin on liitetty motorisoituja yksityiskohtia: esimerkiksi Brandenburgin portin pienoismallin eteen sijoitettua kytkintä painamalla pienoismallin kauha-kuormaaja ryhtyy kaatamaan porttia reunustavaa Berliinin muuria. Lisäksi puistoon on sijoitettu eurooppalaisista arvoista kertovia infotauluja. Puiston yhteyteen vuonna 2003 rakennetussa *Spirit of Europe* -nimisessä näyttelyssä esitellään EU:n historiaa, saavutuksia, tavoitteita ja virallisia symboleja. Näyttelyyn sisältyy runsaasti interaktiivisia EU:n toimintaa esitteleviä pelejä, tietokilpailuja ja leikkejä. Kierros puistossa päättyy kahvio-myyvälään, jossa myydään erilaisia Mini-Europe-, Bryssel- ja Eurooppa-teemaisia matkamuistoja.

Kuva 1. Suomi Mini-Europe-teemapuistossa. Kuva: Tuuli Lähdesmäki.

Figure 1. Finland in Mini-Europe: Olavinlinna Castle, a lake, a pier sauna and a boat. Photograph: Tuuli Lähdesmäki.

Mini-Europe avattiin vuonna 1989 Bruparkissa, joka on suosittu vapaa-ajanviettopuisto entisellä maailmannäyttelyalueella Brysselin keskustan ulkopuolella. Nykyisin Mini-Europe on yksi Brysselin suosituimmista matkailukohteista: kävijöitä puistossa on vuosittain yli 300 000 (Mini-Europe-kotisivut 2012). Puistoa markkinoidaan erityisesti perheille, mutta sillä on myös poliittisia ja virallisia funktioita, joita puiston esitekin tuo näyttävästi kuvin ja tekstein esiin. Pienoismallien paljastamiset ja *Spirit of Europe* -näyttelyn avajaiset ovat olleet juhlavia tapahtumia, joihin on osallistunut sekä isäntinä että vieraina arvovaltaisia edustajia, poliitikkoja ja virkamiehiä niin EU:n hallinnosta kuin unionin jäsenvaltioista.

Tarkastelen artikkelissani yrityksiä kiteyttää eurooppalaisuuden kulttuurisia merkityksiä Mini-Europe-teemapuistossa. Analysoin sitä, miten historia, maantiede sekä paikalliset ja alueelliset traditiot kiinnitetään puistossa osaksi kulttuurisen merkitsemisen politiikkaa ja Euroopan integraation ideologiaa. Pohdin lisäksi, miksi eurooppalaisuutta representoidaan kulttuurin keinoin ja millaisiin poliittisiin ja ideologisiin tarpeisiin Mini-Europe-teemapuisto pyrkii vastaamaan. Analyysini keskeisinä käsitteinä toimivat politiikka, representaatio ja kulttuurinen merkitseminen. Representaation käsitteellä avaan artikkelissani sitä, miten Eurooppaa ja eurooppalaisuutta esitetään ja konstruoidaan tietynlaisena kuvin, tekstein ja ympäristöin. Käsitteellä pyrin osoittamaan, miten kuvat, tekstit ja ympäristöt eivät vain passiivisesti esitä tai heijasta todellisuutta, vaan aktiivisesti tuottavat ja

muotoilevat sitä ja sen merkityksiä (Rossi 1998; 2010). Korostan käsitevalinnallani sitä, miten representaatiot ovat valintoja esittää todellisuutta tietyllä tavalla. Kyseisen näkökulman mukaan representaatioiden tuottajat käyttävät valtaa esittäessään ja merkityksellistäessään todellisuutta valitulla tavalla (Hall 1999: 193). Samalla representaatiot jäsenyvät välineiksi, joilla todellisuutta muokataan tavoitteisen toiminnan objekteiksi (Mäntyselä 2004).

Vallan näkökulman kytkeminen representaation käsitteeseen on saanut kulttuurintutkijat puhumaan representaation politiikasta (Rossi 2010). Poliitiikan käsite hahmottuu artikkelissani kamppailuna merkityksistä ja vallankäyttönä representaatioiden ja niihin sisältyvien ideologioiden tuottamisessa. Kulttuurinen merkitseminen voidaan hahmottaa yhtenä representaation politiikan strategiana. Kulttuurisella merkitsemisellä tarkoitetaan käytäntöä, jossa kulttuurisesti erityisiin esineisiin, ideoihin tai käsitteisiin viittaamisen tavoitteena on identifioida käytännön kohteena oleva teksti, kulttuurituote tai -ilmiö kyseiseen kulttuuriin kuuluvaksi (Goldstein-Gidoni 2001; Rockwell 2003). Mini-Europe-puistossa Eurooppaa ja eurooppalaisuutta merkitään kulttuurisesti viittaamalla tekstein, kuvin ja pienoismallein tunnettuihin länsimaiseen tai eurooppalaiseen kulttuurihistoriaan kanonisoituihin arkkitehtuuri- ja kulttuuriperintökohteisiin. Samalla näitä, kuten myös puistossa esiteltyjä vähemmän kanonisoituneita arkkitehtuuri- ja kulttuuriperintökohteita, eurooppalaistetaan representoimalla ne puiston diskursiivisessa

kontekstissa nimenomaan eurooppalaisiksi eikä esimerkiksi kansallisiksi tai alueellisiksi kohteiksi.

Artikkelin analyysi on toteutettu lähilukemalla Mini-Europe-puiston tekstejä, kuvia ja tiloja sekä puistossa vieraileville jaettava opastevihkoa. Analyysimenetelmänä lähilukeminen kattaa erilaisia tulkinnallisia tarkastelutapoja, jotka mahdollistavat ilmiöiden yksityiskohtaisen analyysin niiden semanttisilla, rakenteellisilla ja kulttuurisilla tasoilla. Menetelmän lähtökohta kytkeytyy kirjallisuuden tutkimuksessa vaikuttavaan uskritismin kriittiseen näkökulmaan (DuBois 2003: 2), joka tähtää ”kohteen tiedostavaan ja kurinalaiseen luetaan tarkoituksenaan sen merkitysten syvämpi ymmärtäminen” (Brummet 2010: 3). Sanana lähilukeminen viittaa kirjoitettujen tekstien analyysiin ja tulkintaan. Lähilukemisen menetelmällistä käsitettä on kuitenkin sovellettu myös monien muidenkin kulttuuristen ilmiöiden, kuten mediakuvastojen, elokuvien, pelien ja ympäristöjen analysoimiseen (esim. Grant & Sloniowski 1998; Stables 2006; Bizzocchi & Tanenbaum 2011).

Artikkelissani luen tutkimusaineistoani – siis kuvia, tekstejä ja tiloja – teksteinä laajassa bartsalaisessa merkityksessä ymmärtämällä tekstit monitahoisina symbolisina ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tuotettuina järjestyksinä (Barthes 1973). Lähilukemalla Mini-Europe-puistoa tekstinä pyrin purkamaan ja jäsentämään eurooppalaisuuden kulttuurista diskurssia ymmärtääkseni diskurssin tuottamisen prosessia ja ideologioita, joille diskurssin tuottaminen perustuu. Analyysini kiinnittyy ennen kaikkea Eurooppa-tutkimuksen monitieteiseen kenttään, jossa yhdistyy näkökulmia ja keskustelua muun muassa politiikatutkimuksesta, kulttuurintutkimuksesta, perinteentutkimuksesta ja kulttuurimaantieteestä. Lisäksi analyysini paikantuu teemapuistotutkimuksen kriittiseen traditioon. Artikkelin keskeisimpänä tavoitteena on tuottaa ymmärrystä kulttuurisen identiteetin rakentamisen strategioista ja kulttuurisen merkitsemisen politiikoista Mini-Europe-teemapuistossa.

Eurooppalaisuuden kulttuurista merkitemistä

Mini-Europe-puiston perustaminen ja rakentaminen kytkeytyy Brysselin entisen maailmannäyttelyalueen elvyttämiseen ja elävöittämiseen erilaisten vapaa-ajanviettoaktiviteettien avulla. Taloudellisen ja kulttuurisen elvyttämisen lisäksi puiston voi tulkita yritykseksi sekä kohottaa ja muuntaa Brysselin imagoa hallinnollisesta kaupungista houkuttelevaksi turistikohteeksi että samalla yritykseksi

brändätä EU:a kulttuuristen sisältöjen avulla. Bryssel, johon ei EU:n hallinnollisena pääkaupunkina yleensä yhdistetä erityisiä laajasti tunnettuja kulttuurinähtävyyksiä, on lainannut muiden EU-maiden keskeisimmät kansalliset nähtävyydet ja matkailuun liittyvät mielikuvat ja sulauttanut ne Mini-Europe-puistossa yhteen sekä EU:ta että Eurooppaa esitteleväksi vetonaulaksi. Puistoa markkinoidaan sen esitteen kannassa ”jännittäväinä matkana läpi Euroopan”. Mini-Europe vie ajatuksen Euroopasta yhtenä suurena matkailukohteena askeleen pidemmälle: koko Eurooppa on mahdollista kokea yhdessä paikassa ja yhdellä käyntikerralla.

Euroopan maantieteellisen paikantumisen logiikka

EU:n laajenemisen myötä puistossa olevien pienoismallien määrä on viime vuosina kasvanut. Puiston esitteen ja nettisivujen mukaan pienoismallien kohteet ovat valinneet tarkemmin esitellämättömät taidehistorioitsijat. Kohteiden valintakriteereinä on ollut niiden ”sosiokulttuurinen ja arkkitehtuurinen arvo, eurooppalainen symbolisuus, paikan kauneus ja tekniset näkökohdat mallien kokoamisessa mittakaavassa 1/25” (Mini-Europe-esitys 2008: 18). Kohdevalinnoissa eurooppalainen symbolisuus kiinnittyy siten sosiokulttuuriseen ja arkkitehtuuriseen arvoon. Puiston jokainen pienoismalli tai mallien ryhmä edustaa tiettyä jäsenvaltiota. Vanhemmat jäsenvaltiot ovat edustettuina puiston keskiosassa ja laajempien pienoismallikonaisuuksien, kuten kokonaisten katunäkymien tai useiden rakennusten muodostamien kokonaisuuksien kautta. Euroopan ja eurooppalaisuuden keskiö representoituu puistossa varsin konkreettisesti tavalla.

Tukeutumalla EU:n eri jäsenvaltioissa jo olemassa oleviin tunnetuihin turistinähtävyyksiin Mini-Europe-puisto hyödyntää alkuperäisten rakennusten ja perintökohteiden merkitysijöitä ja kanonisoitumisprosesseja. Tutuus luo puistossa myönteisiä kokemuksia ja vaikuttaa samalla kävijöiden turistiseen käyttäytymiseen. Puiston esite vahvistaa näitä tuttuja käyttäytymismalleja ja toimintatapoja kuvituksessaan: esitteen kannen valokuvissa poseerataan nojaamalla kaltevaan Pisan torniin, seisataan englantilaisena kuningattaren vartiosotilaana ja kiivetään Vesuviuksen rinteitä (kuva 2). John Urryn (1990) mukaan turistinen katse rakentuu merkien kautta. Turistinen katse muuntaa koetut tapahtumat tai nähtävyydet merkeiksi jostakin muusta kuin pelkästä nähdystä fyysisestä ympäristöstä: katsotut objektit tai maisemat muuntuvat jollain tapaa erityislaatuiseksi,

Kuva 2. Mini-Europe-teemapuiston esitteen kansi.

Figure 2. Cover of the Mini-Europe brochure.

tyypillisiksi tai muulla tavoin ilmaisuvoimaisiksi objekteiksi tai maisemiksi (Urry 1990: 3–13). Mini-Europen agendassa turistisen katseen oletetaan muuntavan katsotut pienoismallit merkeiksi eurooppalaisuudesta.

Vaikka Mini-Europe-puisto keskittyy EU:n jäsenvaltioihin, puiston infokyltit, esite ja *Spirit of Europe* -näyttely rinnastavat EU:n ja Euroopan monin tavoin. Tahaton tai tarkoituksellinen rinnastaminen ei sinänsä ole poikkeavaa: EU:n ja Euroopan käsitteet sulautuvat usein EU:n poliittisessa retoriikassa toisiinsa (Ifversen 2002: 4). Kierros Mini-Europessa alkaa pienoismalleilla ”Euroopasta”. Vaikka kaikki muut puiston pienoismallit edustavat jotakin unionin jäsenvaltiota, puiston kaksi ensimmäistä mallia on esitelty otsikolla ”Eurooppa”. Kyseiset rakennukset ovat Berlaymont – Euroopan komission päämaja Brysselissä – ja vanha maatila Pariisiin lähellä, jossa ”*Jean Monnet ja eräät läheiset kollegat kirjoittivat Robert Schuman -julistuksen, joka johti Euroopan unionin syntyyn*” (Mini-Europe-esitys 2008: 4). Valitsemalla rakennukset Euroopan symboleiksi puisto yhdistää heti kierroksen alussa EU:n, Euroopan ja ajatuksen jaetusta kulttuuriperinnöstä. Berlaymont (kuva 3) esitellään pienoismallin vieressä tekstillä: ”*Mini-Europe tarjoaa laajan yleiskuvan yhteisestä*

perinnöstämme. Euroopan rakentamista symboloi tässä Berlaymont – Brysselissä sijaitseva Euroopan komission päämaja. Tämä instituutio on eurooppalaisen projektin ruumiillistuma: rauhaan, vapauteen ja solidaarisuuteen perustuvan poliittisen projektin, joka nyt yhdistää koko maanosaa.” EU:n, Euroopan ja kulttuuriperinnön yhteen kytkemisen ideologia toistuu monin tavoin puistossa ja nousee siten puiston keskeiseksi ideologiseksi ja poliittiseksi sanomaksi.

Tiettyjen rakennusten ja monumenttien korostaminen yhteisön keskeisinä symboleina on tuttu käytäntö kansakuntien nationalistisista rakennusprojekteista 1800-luvun Euroopassa. Niin sanottujen suurmiesten esille nostaminen liittyi kiinteästi ajan pyrkimyksiin kohottaa kansallista itsetuntoa, luoda kansallista historiakerromusta ja tuottaa kuvaa kansakunnasta sivistyneenä yhteiskuntana (Hobsbawm 1983: 270–276; Berggren 1999: 562; Lindgren 2000: 26). Vaikka Mini-Europe-puisto ja *Spirit of Europe* -näyttely tuovat esiin useita EU:n historiaan vaikuttaneita tai pan-eurooppalaisuutta vaalineita henkilöitä, EU:lla tai Euroopalla ei ole olemassa omaa vakiintunutta ja Euroopan eri maissa tunnettua suurmiesten kaanonaa. Ihmiset eri Euroopan maissa ovat taipuvaisia arvottamaan omia maanmiehiään keskeisinä eurooppalaisina henkilöinä. Toisaalta kansallisella ja alueellisella tasolla ihmiset arvostavat ennen kaikkea omia kansallisia ja alueellisia sankareitaan. (Laurent 2003.)

”Jaettu” historia ja ”yhteinen” rakennettu perintö

Mini-Europe-puiston pienoismallit esittävät EU:n ja Euroopan historiallisen kukoistuksen ja suuruuden maanosana. Puiston esite esittelee tarkemmin 112 keskeisintä pienoismallia, joiden esikuvista monet ovat olleet aikansa mahtirakennuksia niin kokonsa, tyylinsä kuin funktionsa johdosta. Kaiken kaikkiaan historiallisuus määrittää puiston antamaa kuvaa eurooppalaisuudesta. Esitteessä esitellyistä pienoismalleista 46 prosenttia esittää rakennuksia, jotka on alun perin rakennettu 1500-luvulla tai aikaisemmin. Mallien esittämistä rakennuksista 68 prosenttia on alun perin rakennettu ennen 1800-lukua. Useimmiten esitellyt historialliset rakennukset ovat erilaisia uskonnollisia rakennuksia kuten kirkkoja, kappeleita, kastekappeleita tai luostareita (16 % esitteen kohteista), hallintorakennuksia kuten oikeus- tai parlamenttirakennuksia (11 %), linnoja tai linnoituksia (9 %), erilaisia kaupunginportteja tai torneja (9 %) ja palatseja tai kartanoita (6 %).

Kuva 3. Euroopan komission päämajan Berlaymontin pienoismalli Mini-Europe-teemapuistossa. Kuva: Tuuli Lähdesmäki.

Figure 3. Model of Berlaymont, the headquarters of the European Commission, in Mini-Europe. Photograph: Tuuli Lähdesmäki.

Euroopan kulttuuri-identiteettiä on usein tuotettu vetoamalla antiikkiseen tai klassiseen menneisyyteen. Etenkin rakennusten ja arkkitehtuuristen perintökohteiden korostaminen on ollut usein hyödynnetty strategia eurooppalaisuuden manifestoisissa (Delanty & Jones 2002: 453–454). Arkkitehtuurisesti merkittävien ja tyyllisesti huomionarvoisten rakennusten, monumenttien ja perintökohteiden valitseminen yhteisen eurooppalaisuuden representaatioiksi korostaa yleensä kulloinkin hallinneen yhteiskuntaluokan kulttuuria ja perintöä jättäen alemmat yhteiskuntaluokat ja heidän kulttuuriset kerrostumansa eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin rakentumisen ulkopuolelle. Myös Mini-Europen pienoismallien tuottama kuva eurooppalaisuudesta on hyvin yläluokkainen ja urbaani: pääosa puiston rakennuksista edustaa aikansa (ja usein samalla nykyajan) keskeisissä kaupungeissa sijainneita arvokkaita rakennuksia, joiden rakennuttaminen on vaatinut varakkaiden rahoittajien ja/tai yhteiskunnan tukea ja jotka ovat rakennusaikanaan edustaneet eri tavoin hallintoa, valtaa, järjestystä ja moraalialia.

Sosiaalisesti valikoituneiden kulttuurikohteen lisäksi eurooppalaisuutta on usein rakennettu korostamalla tiettyjä historiallisia teemoja tai maantieteellisiä alueita Euroopasta. Historiallisten teemojen tai maantieteellisten alueiden kulttuurin esittäminen yhteisenä eurooppalaisena kulttuuriperintönä on valikoiva ja poissulkeva identiteetin tuottamisen strategia: tällöin tiettyjen ajallisten

tai alueellisten yhteisöjen kulttuuriperintö kerrotaan ja esitetään tämän päivän eurooppalaisten tai EU:n kansalaisten yhteisesti jakamana. (Aiello & Thurlow 2006: 158.) Mini-Europe-puiston esitteen ja puistossa olevien infokylttien tekstien ja kuvien kautta esimerkiksi antiikin maailma, Hansaliitto ja löytöretket määrittävät ongelmattomasti koko Eurooppaa.

Eurooppalaisuuden arvot

Mini-Europe-esite ja puiston taulut esittelevät kävijöille kahdeksan eurooppalaista arvoa: demokration, seikkailuhengen, yrittäjyyden, teknologian, kulttuurin ja vaikutukset, kristillisen perinnön, sosiaalisen ajattelun sekä viimeisimpänä sekularismin ja monikulttuurisuuden, joka on määritelty teksteissä uudeksi arvoksi. Teksteissä kaikki arvot – sekularismia ja monikulttuurisuutta lukuun ottamatta – yhdistetään tiettyihin Mini-Euroopassa esillä oleviin arkkitehtuurisiin pienoismalleihin. Esimerkiksi ensimmäisestä arvosta eli demokrationa kirjoitetaan esitteessä seuraavasti:

Demokratia on arvo, jonka alkuperä on Kreikassa (Akropolis). Se jatkui juurtuen kaupunkiehimme (kellotornit ja kaupungintalot symbolisoivat kaupunkien itsenäisyyttä). Englanti kehitti kaksikamarisen parlamentaarisen demokratian (Parlamenttitalo). Ranskan vallankumous toi tasa-arvon periaatteen tähän demokratiaan. Napoleonin

armeijat kuljettivat tämän arvon yli Euroopan (Riemukaari). Berlaymont, Euroopan komission päämaja, tuo mieleen uudenlaisen eurooppalaisen demokratian. Demokratia on arvo, josta kannattaa taistella joka päivä (Riika, Solidarnosc, Berliinin muuri). (Mini-Europe-esite 2008: 2)

Sitaatissa Euroopan historia lomittuu jälleen EU:n historiaan. Erilaiset alueelliset ja kansalliset tapahtumat ja kehityskulut kerrotaan Euroopan yhteisenä historiana. Joissain päin Eurooppaa tapahtuneet prosessit yleistetään koko maanosan kannalta merkittäviksi. Arvojen ja niitä ilmentävien pienoismallien kautta eurooppalaisesta kulttuurista voidaan teksteissä kirjoittaa monikon ensimmäisessä persoonassa: ”Jokainen rakennus on todellakin tyylinsä, koristelunsa tai käyttönsä kautta todisteena meidän kulttuuristamme” (Mini-Europe-esite 2008: 3).

Viimeinen arvoista – uudeksi eurooppalaiseksi arvoksi nimetty sekularismi ja monikulttuurisuus – vaikuttaa tekstien perusteella ongelmallisimmalta. Se on samalla tiettyssä mielessä ristiriidassa Euroopan kristillisen perinnön korostamisen kanssa. Sekularismin käsitteen kohdalla puiston infokyltit noudattavat tiettyä poliittista agendaa. Teksteissä tuodaan esiin sekularismin perusperiaate – kirkon ja valtion erottaminen – ja todetaan, että periaate ”ei ole vielä integroitunut kaikkiin Euroopan maihin, olipa kyse sitten perustuslaista tai valtion päivittäisestä johtamisesta”. Oletuksena on periaatteen toteutuminen tulevaisuudessa kaikissa Euroopan maissa. Teksteissä sekularismista kirjoitetaan yhdessä monikulttuurisuuden kanssa. Yhteys määrittää monikulttuurisuuden ennen kaikkea uskonnolliseksi pluralismiksi ja korostaa siten ei-kristittyjen yhteisöjen olemassaoloa ja asemaa kristillisten yhteisöjen rinnalla. Infokylteissä monikulttuurisuus nähdään sekä ”rikkautena” että ”suurena haasteena”. Haasteista huolimatta kyltit korostavat monikulttuurisen kehityksen tärkeyttä: ”Useat tutkimukset ovat näyttäneet, että monikulttuuriset yhteiskunnat ovat dynaamisempia. Tässä mielessä Euroopan unioni on merkittävä myönteinen esimerkki. Koko puisto kuvastaa Euroopan kulttuurista moninaisuutta”. Monikulttuurisuudesta kirjoitetaan puiston infokylteissä ja esitteessä erilaisissa diskursseissa, mikä sekoittaa kirjoitusten sisältöjä. Teksteissä kannatetaan maahanmuuton tuottamaa pluralismia ja ilmaistaan erilaisten (uskonnollisten) ryhmien aseman hyväksyminen sekularismiin liittyvänä periaatteena. Toisaalta tekstit liittävät monikulttuurisuuden EU:n hallinnolliseen rakenteeseen ja korostavat EU:ta monikulttuurisena, erilaisista kansallisvaltioista koostu-

vana hallinnollisena unionina. Voimakkaimmin esillä olevassa diskurssissa monikulttuurisuus kavennetaan (tai laajennetaan) ennen kaikkea kulttuuriseksi moninaisuudeksi, joka on esillä Mini-Europe-puistossa erilaisia historiallisia, kansallisia ja alueellisia tyylejä noudattavissa pienoismalleissa. Tällöin monikulttuurisuus merkitsee kirjaimellisesti vain kulttuurin pintaa: arkkitehtuurin muotoja ja koristeaiheita.

Eurooppalaisuuden kytkeytyminen uskontoon korostuu Mini-Euroopassa sekä kristilliseksi perinnöksi nimetyn arvon esiin tuomisen että monien kirkollisten rakennusten pienoismallien kautta. Puiston kristillistä perintöä esittelevässä taulussa todetaan:

Voidaan kaikei sanoa, että sivilisaatio on uskonnon heijastuma, ja päinvastoin. Kristinuskon on muovannut Eurooppaa. Puhtaasti uskonnollisen näkökulman lisäksi kristinuskon on lisännyt vahvaa tunnetta vastavuoroisesta tuesta jokapäiväisessä elämässämme. Kristinuskon on vaikuttanut Euroopassa sosiaaliseen ajatteluun. Kirkkoja on joka puolella ympärillämme. Myös Mini-Euroopassa niitä on lukuisia. – Keskiäikana uskonto järjesti yhteiskuntaa. Sistersiläinen sääntökunta perusti lukuisia luostareita ja jopa maallisia rakennuksia, kuten Clos Vougeotin (jossa munkit ensimmäisenä kasvattivat viiniä). Uskonnolliset sääntökunnat, kuten Saksalainen ritarikunta, tulivat todelliseksi kaupalliseksi ja sotilaalliseksi mahdeiksi (Alden Biesenin linna).

Kristinuskon representoituu puiston infoteksteissä Eurooppaa sekä historiallisten kehityskulkujen että mentaalisen perustan kautta rakentavana tekijänä, joka kiinnittyy edelleen moniin muihin eurooppalaisiksi esitelyihin arvoihin. Mini-Europe-esitteen tekstit korostavat kristinuskon merkitystä eurooppalaisuudessa ja eurooppalaisessa kulttuurissa tuomalla esiin, miten kristinuskon ”on muovannut Eurooppaa jättäen jälkensä uskontoon, taiteeseen, kasvatukseen, kauppaan, politiikkaan ja sosiaaliseen ajatteluun” (Mini-Europe-esite 2008: 3). Esitteen eurooppalaisia arvoja esittelevissä teksteissä näitä muovaamisen (väkivaltaisiakin) tapoja ei tarkemmin eritellä. Sen sijaan Euroopan uskonnollista yhtenäisyyttä korostetaan toteamalla: ”Keskiäikana Santiago de Compostelaan suuntautunut pyhiinvaellus oli myös läntinen ristiretki Espanjan takaisinvalloittamiseksi.” Puiston kristillistä perintöä esittelevässä infokylteissä takaisinvalloitus identifoidaan suoremmin ”taisteluksi Espanjaa asuttavia arabeja vastaan”.

Kristinuskolla on ollut kuluneina vuosisatoina keskeinen tehtävä Euroopan ja eurooppalaisen identiteetin tuottamisessa (Delanty 1995), ja kristillinen perintö hahmottuu edelleen EU:n poliittisessa retoriikassa, kuten esimerkiksi Lissabonin sopimuksessa, yhtenä tekijänä, josta eurooppalaisen yhtenäisyyden nähdään kumpuavan (Lähdesmäki 2011). Eurooppalaisuuden hahmottaminen kristinuskoon perustuvana yhteenkuuluvuutena on kuitenkin ongelmallista nykypäivän sekularisointeissa yhteiskunnissa, joissa uskonnolla ei ole enää yhtä merkityksellistä roolia kuin menneinä vuosisatoina (Lee & Bideleux 2009: 166).

Paneurooppalaisuuden ideologia

Mini-Europe-puiston poliittinen agenda korostaa Euroopan unionin erinomaisuutta kaikilla yhteiskunnan alueilla. Euroopassa tapahtuneet erilaiset kehityskulut esitetään samalla unionin saavutuksiksi. Puiston esitteessä huomioidaan unioniin kohdistuvan kritiikin olemassaolo, mutta sekin käännetään teksteissä viime kädessä toiveiksi vahvemman unionista ja moitteiksi yksittäisten jäsenmaiden itsekkydestä:

Euroopan unioni voi jo olla ylpeä itsestään monien menestystarinoiden, kuten Euroopan kansallisuuden, euron ja Euroopan perusoikeuskirjan johdosta. Eurooppa on muuttanut meidän jokapäiväistä elinpiiriämme: taloudellista kehitystä, kuluttajasuojaa ja ympäristön suojelua. Jäsenvaltioiden on toteutettava useita eurooppalaisia edistysaskeleita. Useita haasteita on vielä edessä. Eurooppa on vielä kehittymässä. Euroopan unioniin liittyvän kritiikin on useimmiten käynnistänyt ajatus ”ei-tarpeeksi-Eurooppaa” kuin ”liikaa-Eurooppaa”: ei ole tarpeeksi yhteistä politiikkaa, ei tarpeeksi solidaarisuutta, jäsenvaltioiden itsekkyys... (Mini-Europe-esite 2008: 55)

Spirit of Europe -näyttely jatkaa puiston poliittista ja ideologista agenda konkreettisemmalla tavalla. Unionin poliittisen historian ja hallinnon lisäksi näyttely esittelee lukuisia paneurooppalaisuutta korostaneita ajattelijaita, tuo esiin EU:n poliittisia tavoitteita ja korostaa EU:n virallisia symboleja: lippua, Eurooppa-päivää ja *Oodi ilolle* -hymniä. Näyttely alkaa seinäpaneelistä, jonka mukaan Eurooppa tarkoittaa 50 vuotta rauhaa: ”Euroopan unioni kasvoi halusta vakiinnuttaa kestävä rauha Euroopassa. Se on tuonut kansat yhteen yhteisessä pyrkimyksessä. 50 rauhan vuotta, ainutlaatuinen historiallinen saavutus.” Näyttelyn valikoiva muisti

korostaa Mini-Europe-puiston poliittista agenda, joka pyrkii esittämään EU:n rauhan, vaurauden, kehityksen ja hyvinvoinnin takaajana Euroopassa.

Mini-Europe-puiston ja *Spirit of Europe* -näyttelyn poliittinen ja ideologinen agenda kiinnittyy vahvasti paneurooppalaisuuteen, joka korostaa yhteisiä arvoja ja kulttuuria ja jaettua perintöä Eurooppaa yhdistävinä tekijöinä. Paneurooppalaisuuden juuret ulottuvat vuosisatojen taakse, mutta viimeaikaiset muutokset Euroopassa ovat konkretisoineet paneurooppalaisia ideoita uudella tavalla. John McCormick (2010) tulkitsee Euroopan viimeaikaisia muutoksia arvioimalla uudelleen kansallisuuden ja nationalismin merkitystä. Jürgen Habermasin näkemyksiä mukaillen McCormick tulkitsee valtioperusteisen nationalismin yhä useammin korvautuvan perustuslaillisella patriotismilla tai muilla valtioon kiinnittymättömillä identifiointimuodoilla. Viime vuosikymmeninä useat tutkijat ovat ennakoineet, että kansallisvaltiot menettävät asemansa identiteettien tuottajina ja ylläpitäjinä samalla kun kansallisuus kasvattaa merkitystään yksilöiden henkilökohtaisena projektina muiden henkilökohtaisten identiteettiprojektien ohella (Bauman 1990: 167; 1992). Kansallisvaltion tason ylä- ja alapuolella olevien kulttuuristen siteiden – esimerkiksi uskonnon, etnisyyden, alueellisuuden ja globaalien ja ylikansallisten projektien, kuten EU:n (McCormick 2010) – on ennakoitu vahvistuvan (Alasuutari & Ruuska 1999: 11; Anttonen 1999: 243). McCormickin mukaan tämänkaltaiset muutokset ovat tyypillisiä nykyiselle paneurooppalaisuudelle. Identifioituminen Eurooppaan kasvaa, ja yleinen kiinnostus kosmopoliittisuuteen ja erilaisiin globaaleihin ilmiöihin vahvistaa Euroopan roolia yhteenkuuluvuuden tunteen kehyksenä (McCormick 2010). Euroopan unioni pyrkii määrittäetietoisesti kiihdyttämään kyseistä muutosta niin lainsäädännöllisin toimin, erilaisten kulttuuristen aloitteiden ja ohjelmien avulla, yhteisten symbolien vakiinnuttamisen keinoin kuin vaalimalla yhteiseksi nimettyä kulttuuriperintöä.

Todellisuus ja alkuperäisyys teemapuistojen logiikassa

Teemapuistoja on tutkittu 1970-luvulta lähtien monien alojen, kuten turismin tutkimuksen, perinteentutkimuksen ja antropologian näkökulmista (esim. Bohn Gmelch 2004; Clavé 2007). Tutkimukset ovat kohdistuneet kävijöiden sosiaalisten taustojen selvittämiseen, teemapuistojen taloudellisten motiivien ja vaikutusten tarkasteluun, historian ja identiteettien tuottamiseen, kes-

kusteluun autenttisuudesta ja alkuperäisyydestä, turistisen käyttäytymisen ja kävijöiden kokemusten analyysiin sekä teemapuistojen semioottisten merkitysten tutkimiseen. Vuosikymmenten kuluessa teemapuistotutkimuksen painopisteet ovat muuttuneet tieteenalojen paradigmuutosten myötä. Monet postmodernin teoreetikot kiinnostuivat 1970- ja 1980-luvuilla teemapuistojen estetiikasta ja logiikasta; puistojen tulkittiin heijastavan länsimaisen (etenkin yhdysvaltalaisen ja sen vaikutuksessa toimivan) kulttuurin murrosta ja nykykulttuurin vahvistuneita konsumeristisia arvoja. Monet 1980-luvun eurooppalaiset kulttuurikriitikot, kuten Jean Baudrillard ja Umberto Eco, olivat yleisemminkin kiinnostuneita Yhdysvalloista ja todellisuudesta, autenttisuudesta ja hypertodellisuudesta ajan amerikkalaisessa kulttuurissa (MacCannell & MacCannell 1993; Rojek & Turner 1993: x). Monissa 1980-luvun kulttuurikriitikoiden teksteissä Disneyland, Las Vegas and Los Angeles esiintyvät esimerkkeinä postmodernista kulttuurista ja ympäristöstä, jossa autenttisuus on korvautunut todellisuuden jäljittelyllä (Eco 1987; Baudrillard 1988; Jameson 1984). Baudrillard on kuvannut tämänkaltaista kulttuurin tilaa simulacrumin käsitteellä. Hänen mukaansa postmodernissa kulttuurissa todellisuus ja merkitykset ovat korvautuneet symboleilla ja merkeillä, minkä vuoksi ihmisten kokemukset vain jäljittelevät todellisuutta. Postmodernissa kulttuurissa simulacrum edeltää alkuperäistä ja ero todellisuuden ja representaation välillä katoaa. (Baudrillard 1994.)

Kulttuurikriittisissä teksteissä ja analyyseissa teemapuistot on usein esitetty todellisuuden ja representaation sekä alkuperäisyyden ja simulaation käsitteitä sekoittavina postmodernismin tunnuksina (Fjellman 1992; Bryman 1995; Warren 1994; Clavé 2007: 183). Etenkin Disneylandia on kuvailtu postmodernin ympäristön prototyypinä (esim. Gottdiener 1982). Disneylandin logiikka onkin vaikuttanut globaalisti erilaisiin aloitteisiin ja pyrkimyksiin tuottaa vapaa-ajan aktiviteetteja ja niihin sovitettuja rakennettuja ympäristöjä (Hannigan 1998). David Harvey (1989) on käyttänyt disneyfikaation käsitettä kuvamaan yleisemminkin länsimaisia pyrkimyksiä muuttaa urbaania ympäristöä turvallisiksi ja puhtaisiksi viihtymisen tiloiksi, jotka osallistuvat sekä kaupunkien markkinoinniseen että houkuttelevat kaupunkiin pääomaa, turisteja ja ylipäänsä ihmisiä, jotka jakavat keskenään samankaltaisia arvoja. Disneyfikaatio on ohjannut tutkijoita analysoimaan teemapuistojen toimintatapoja ja lukemaan kriittisesti niihin liittyviä ideologisia merkityksiä (Disneylandin kohdalla esim. Ariés 2002).

Monet teemapuistot tarjoavat kävijöilleen ympäristön ja aktiviteetteja, jotka ovat näennäisen epäpoliittisia tai ideologittomia ja joissa keskiössä ovat ”neutraali” vapaa-ajan vietto, viihtyminen, kuluttaminen ja arjesta poikkeavien kokemusten saaminen. Mini-Europa-teemapuisto poikkeaa esimerkiksi Legolandista tai Pariisiin Disneylandista selvällä poliittisella ja pedagogisella agendallaan. Puiston keskeisinä agendoina ovat Euroopan ja EU:n rinnastava esittely, Euroopan kulttuurisen merkityksen korostaminen ja eurooppalaisuuden konstruointi kulttuurisena identiteettinä. Tosin eurooppalaisuutta rakennetaan ja merkityksellistetään puistossa myös leikkien ja pelien avulla, jolloin ideologinen ja poliittinen agenda voi näennäisesti painua taka-alalle. Disneyfikaation logiikka toimii siten myös Mini-Euroopassa: puiston agenda on kytketty viihtymisen ja perheiden vapaa-ajan viettämisen tavoitteisiin. Eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin vaaliminen ja rakentaminen toimii samalla kaupungin markkinointina ja turistien houkuttelemisen keinona.

Mini-Europe hyödyntää globaalien teemapuistojen tavoin hyvin samanlaista simulacrumin logiikkaa. Mini-Europe-puistossa todellisuus on korvattu jäljennöksillä, joiden vastaanoton tuottamat kokemukset kytkeytyvät niihin kokemuksiin, joita kävijöiden oletetaan kokevan alkuperäisissä turistikohteissa. Puisto hyödyntää kohteidensa tunnettuutta ja tuttuutta, tosin kehystämällä kohteiden tunnistamisesta syntyvät tunteet ja kokemukset uudelleen: kohteet merkitsevät puistossa eurooppalaisuutta ja Eurooppaa. Todellisuuden ja representaation ero kapenee. Mini-Europe-puiston pienoismallit ovat todellisten rakennusten kopioita, mutta ympäristöllisistä ja kulttuurisista konteksteistaan irrotettuina ja uudelleen kulttuurisesti merkittyinä ne rakentavat puistossa simulaation Euroopasta.

Eurooppalaisuus ”tiheänä” identiteettinä

Eurooppalaisuuden käsitettä ja sen erilaisia sisältöjä on lähestytty monin tavoin niin viimeaikaisissa poliittisissa debaateissa kuin yleisemmin julkisissa keskusteluissakin. Näissä keskustelussa käsite sisältää niin maantieteellisiä, poliittisia, moraalisia, kulttuurisia kuin pragmaattisia merkityksiä, jotka kytkeytyvät monitasoisesti toisiinsa. Viime vuosikymmeninä eurooppalaisuuden merkityksistä on keskusteltu taajaan myös tieteen kentillä. Kyseiset tieteelliset keskustelut heijastavat ihmistieteiden paradigmaattista muutosta: eurooppalaisuutta on lähestytty etenkin 1990-luvulla sosiaalisen konst-

ruktionismin näkökulmasta korostaen kerrontaa, retoriikkaa, kielen käyttöä sekä sosiaalisia ja kulttuurisia ilmiöitä eurooppalaisuuden merkitysten muodostumisen ja manifestoitumisen paikkoina (Diez 1999; Rosamond 1999; Christiansen *et al.* 2001; Paasi 2001; Risse 2004). Tässä mielessä monet eurooppalaisuutta tarkastelleet tutkimukset ovat heijastaneet nationalismin tutkimuksessa 1980-luvulla keskeiseksi tulleita näkökohtia ja avainkäsitteitä, kuten Benedict Andersonin (1983) näkemystä kansakunnista kuviteltuina yhteisöinä tai Eric Hobsbawmin (1983) näkemystä kansakuntien keksityistä traditioista. Samanlaisia näkökulmia on hyödynnetty myös Euroopan ja eurooppalaisuuden analyyseissä (esim. García 1993; Shore 1993; Delanty 1995; Shore & Black 1996).

Viimeaikaisissa tutkimuksissa eurooppalaisuuden analyyseihin voidaan hahmottaa noudattavan karkeasti kahta lähestymistapaa: yhtäältä eurooppalaisuutta on käsitteellistetty lähestymällä sitä poliittisena kansalaisuuteen liittyvänä identiteettinä korostaen käsitettä EU:n instituutioihin ja unionikansalaisen oikeuksiin liittyvänä statuksena, toisaalta eurooppalaisuutta on analysoitu kulttuurisena identiteettinä, jonka on nähty kiinnittyvän ideaan jaetusta kulttuurista, historiasta, perinnöstä ja arvoista, jotka muodostavat yhteisen ja jaetun pohjan identifikaatiolle (Bruter 2003; 2004; Antonsich 2008). Eräät tutkijat ovat analysoineet eurooppalaisuuden käsitteellisiä ulottuvuuksia monitahoisemman luokittelun avulla. Esimerkiksi Franz Mayer ja Jan Palmowski (2004) hahmottavat viisi erilaista eurooppalaisen identiteetin tyyppiä – historiallisen, kulttuurisen, perustuslaillisen, oikeudellisen ja institutionaalisen identiteetin – jotka ovat muotoutuneet Euroopan integraatioprosessin vaikutuksessa. Gerard Delanty (2005) taas on hahmottanut eurooppalaisen identiteetin idean käsittävän kulttuurisia, poliittisia, moraalisia, pragmaattisia ja kosmopoliittisia merkityksiä. Eurooppalaisuuden kulttuurinen merkityksellistämisen voidaan tulkita eurooppalaisen identiteetikäsittämisen ”tiheäksi” versioksi: se perustuu (todellisiin tai kuviteltuihin) jaettuihin ominaisuuksiin ja materiaaliseen perintöön. Eurooppalaisen identiteetin ”ohut” versio tukeutuu sen sijaan perustuslailliseen patriotismiin ja eurooppalaisuuden kosmopoliittiseen tulkintaan, jossa identiteetti ei rakennu ”sisällöllisesti” vaan ylikansallisten arvojen ja yhteenkuuluvuuden tunteen kautta (Beck & Grande 2007; Pichler 2008; 2009).

Universalistisiin mentaalisiiin ja moraalisiin arvoihin ja jaettuun kulttuuriin merkityksiin tu-

keutuminen hahmottuvat niiksi eurooppalaisen identiteetin tuottamisen tavoiksi, jotka määrittävät EU:n kulttuuripolitiikan lähtökohdita. EU:n kulttuuripolitiikassa nämä näkökulmat tuntuvat usein yhdistyvän: universalistiset ideat ja ihanteet kiinnittyvät kulttuuriin arvoihin ja moraalisia ideoita ja ihanteita esiintuovan kulttuuriperinnön vaalimiseen (Lähdesmäki 2011). Eurooppalaisuus rakentuu Mini-Europe-teemapuistossa samoista lähtökohdista: kulttuuriperinnön esitetään todettavan sekä yhteisistä eurooppalaisista moraalista arvoista että jaetusta materiaalisesta menneisyydestä.

Eurooppalaisuuden rakentumista analyysoivissa tutkimuksissa kulttuuriperinnön ja etenkin länsimaisen arkkitehtuurin historian on usein nähty manifestoivan Eurooppaa ja eurooppalaisuutta. Esimerkiksi Gerard Delanty ja Paul Jones (2002: 453–454) kirjoittavat: ”*Arkkitehtuuri on siten tyyppillisesti ollut sivilisaatioiden universalistinen ilmaus, sillä kaikki suuret arkkitehtuurimuodot – kreikkalainen klassismi, roomalainen tyyli, renessanssi, gotiikka, barokki, rokokoo, modernismi – ovat olleet universalistisia itseymmärryksessään ja yksi tärkeimmistä eurooppalaisen sivilisaation ilmauksista nousevan kansallisten kulttuurien yläpuolelle.*” EU:n kulttuuri-identiteetin etsintä manifestoituu saman logiikan mukaisesti myös esimerkiksi euroseteleiden arkkitehtuurikuvastossa (ks. Delanty & Jones 2002; Aeillo & Thurlow 2006: 154). Kanonisoi-tujen arkkitehtuurityylien tai monumenttien esittäminen yhteisesti jaettuna eurooppalaisuutena on kuitenkin monella tavalla ongelmallista ja sulkee eurooppalaisuuden merkitysten ja kokemusten ulkopuolelle monia toisella tavalla ajallisesti, maantieteellisesti ja sosiaalisesti rakentuvia eurooppalaisuuksia.

Käsitys eurooppalaisesta identiteetistä perustuu erilaisiin ajan myötä muuttuviin ideoihin Euroopasta – ideoihin siitä, mikä Eurooppa on niin maantieteellisesti kuin kulttuurisesti (Delanty 1995). Historian kuluessa Eurooppa on hahmottunut erilaisten kulttuuristen ideoiden lähtökohdista (ks. Mikkeli 1994; Delanty 1995), ja siten myös eurooppalaisuuden kulttuuriset merkitykset ovat muuttuneet. Eurooppalaisuutta maanosaa – tai ainakin maanosan älymystöä – tavalla tai toisella yhdistävänä identiteettinä on hahmotettu uuden ajan alusta lähtien. Menneinä vuosisatoina eurooppalaisuutta on rakennettu etenkin eronteon tai erilaisuuden kokemuksen kautta. Eroa on tehty niin arabeihin ja islaminuskoon kuin ”sivistymättömiin” kansoihin ja ”alkuasukkaisiin”. Siirtomaapolitiikka lisäsi eurooppalaisuuden määrittelyyn lisäksi rotu-ulottuvuuden.

Määriteltiinpä eurooppalainen identiteetti vieraan uskonnon, kulttuurin tai rodun vastakohdaksi, kristinuskolla on ollut menneinä vuosisatoina kaikissa näissä määrittelytavoissa keskeinen merkitys. Kristinusko on tarjonnut uskonnollisten merkitysten lisäksi kulttuurisia perusteluja eurooppalaiseen identiteettityöhön uskontoon kiinnittyvien kulttuuristen arvojen, normien ja tapojen kautta.

Eurooppalainen kulttuuri-identiteettipolitiikka

Euroopan unionin perusta on kauppayhteistyössä ja talous- ja työvoimapolitiikan säätelyssä. Perustamisestaan lähtien unionin päätavoite on ollut taloudellisen ja poliittisen vakauden ja yhtenäisyyden lisääminen jäsenvaltioiden kesken. Viime vuosikymmenten aikana EU on ryhtynyt kiinnittämään yhä enemmän huomiota myös kulttuuriin kysymyksiin ja kansalaistensa identifiointiin. Euroopan kulttuurisista merkityksistä ja eurooppalaisuudesta kulttuurisena identiteettinä on tullut tärkeä osa unionin viime vuosikymmenten politiikkaa ja poliittista ideologiaa. (Shore 2000; Mayer & Palmowski 2004; Staiger 2009.) Ajatus yhteisen eurooppalaisen identiteetin vahvistamisesta esiintyi EU:n poliittisessa retoriikassa jo 1970-luvun alussa, jolloin yhdeksän jäsenmaata allekirjoitti julistuksen eurooppalaisesta identiteetistä (Declaration on European Identity 1973). Tosin vielä tuolloin julistuksessa haettiin unionille ennen kaikkea yhtenäistä poliittista identiteettiä ja yhtenäistä roolia unionin ulkosuhteissa (Kohli 2000: 120). Kulttuurin merkitys eurooppalaisen identiteetin tuottamisessa vahvistui EU:n toiminnassa 1980-luvulla. Euroopan komissio on perustanut 1980-luvulta lähtien useita kulttuuriohjelmia, joiden tavoitteena on ollut vahvistaa unionin kansalaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tuottaa integraatiota yhteiseen eurooppalaiseen kulttuuriyhteisöön. Viime vuosikymmenten kuluessa kulttuuripoliittiset näkökulmat ovat tulleet yhä merkittävämmiksi myös unionin perussopimuksissa ja Eurooppa-neuvoston päätöksissä. Nykyisin EU:n kulttuuripolitiikan keskeinen tavoite on sekä korostaa Euroopan ilmeistä kulttuurista moninaisuutta että samalla tuoda esiin sellaisia tekijöitä, joiden katsotaan yhdistävän kulttuureja Euroopassa. (Lähdesmäki 2011.) Näiden yhteisten tekijöiden esiin tuomisen ja korostamisen kautta EU:n politiikka tuottaa – Anderssonin (1983) käsitettä lainaten – kuviteltua eurooppalaista yhteisöä, joka on ”moninaisuudessaan yhtenäinen”,

kuten EU:n virallinen tunnuslause toteaa (Sassatelli 2002: 436).

Euroopan ”keksiminen” ja ”kuvitelmat” yhteisestä eurooppalaisesta kulttuuri-identiteetistä luonnehtivat EU:n viime vuosina harjoittamaa kulttuuripolitiikkaa. Viime vuosikymmeninä EU on pyrkinyt monin tavoin tekemään eurooppalaista kulttuuri-identiteettiä konkreettisemmäksi. Unioni on tukenut monia symbolisia aloitteita, jotka ovat tähdänneet yhteenkuuluvaisuuden tunteen tuottamiseen. Aloitteet ovat vaihdelleet yhteisen lipun vakiinnuttamisesta EU-hymnin valintaan ja uuden rituaalikalenterin luomisesta yhteisen valuutan symbolisen merkityksen korostamiseen. (Bee 2008.) Lisäksi EU on käynnistänyt lukuisia ohjelmia, jotka keskittyvät kulttuuriperinnön vaalimiseen Euroopassa ja jotka samalla tuottavat mielikuvaa yhteisestä eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä ja kulttuuri-identiteetistä. Kyseisiä jo vuosia toimineita ohjelmia ovat muun muassa kulttuuriperintö- ja arkkitehtuurikohteille jaettava EU-palkinnot sekä kaupunkien nimeäminen vuosittain Euroopan kulttuuripääkaupungeiksi. Tuoreimpiin ohjelmiin kuuluu Euroopan kulttuuriperintötunnuksen lanseeraaminen. Virallisten kulttuuriohjelmien lisäksi EU tukee näkyvästi erilaisia sen kulttuuripolitiikkaa edistäviä tapahtumia ja kohteita, kuten Euroopan museoiden yötä ja Mini-Europe-teemapuistoa, jotka pyrkivät vaalimaan eurooppalaista kulttuuriperintöä ja vahvistamaan kulttuurista yhteenkuuluvaisuutta.

Kulttuuriperinnön käsitteellä on yleisemmin EU:ssa erittäin vahva rooli yhteisöllisyyden, yhtenäisyyden ja integraation tuottamisen politiikoissa. Monet keskeiset EU:n asiakirjat, kuten Lissabonin sopimus, kulttuuria koskeva Euroopan toimintasuunnitelma (*European Agenda for Culture*) ja päätökset EU:n kulttuuriohjelmista vaalivat eurooppalaisuuden ideaa korostamalla kulttuuriperintöä eurooppalaisten jakamana yhteisenä merkityskerrostumana (Lähdesmäki 2011). Monien unionin kulttuuripoliittisten asiakirjojen retoriikassa erilaiset paikalliset, alueelliset ja kansalliset perintökohteet ja monumentit ”eurooppalaistetaan” – eli representoidaan erityisellä tavalla eurooppalaisina tai osana yhteistä eurooppalaista kulttuuri-identiteettiä (Lähdesmäki 2011; eurooppalaistamisen käsitteestä esim. Harmsen & Wilson 2000). Euroopan ”keksiminen” kulttuurisena kokonaisuutena ja kulttuuristen käytänteiden eurooppalaistaminen toteutuvat käytännössä EU:n tukemissa ja suojelemisissa tapahtumissa ja kohteissa, kuten Mini-Europe-teemapuistossa.

Lopuksi

Mini-Europe-teemapuistossa viihde ja vapaa-ajan aktiviteetit ovat politisoitu välittämään ihanteellista kertomusta Euroopasta ja Euroopan unionista. Puistossa paikalliset ja alueelliset perinteet ja kulttuuriperintökohteet toimivat välineinä kulttuurisen merkitsemisen politiikoissa, Euroopan integraation korostamisen ideologioissa ja jaettujen symbolien tuottamisessa. Puistossa erilaiset alueelliset ja kansalliset tapahtumat ja historialliset kehityskulut kerrotaan yhteisenä eurooppalaisena historiana ja paikalliset, alueelliset ja kansalliset kulttuurikohteet ja kulttuuri-identiteetin symbolit ja merkitsijät eurooppalaistetaan tai ”kolonisoidaan” (Palonen 2010) yhteiseksi eurooppalaiseksi perinnöksi. Teemapuiston pienoismallit representoivat Euroopan unionia ja Eurooppaa historiallisen vaurauden ja suuruuden maanosana. Eurooppalaista kulttuuri-identiteettiä onkin usein tuotettu vetoamalla maanosan muinaiseen historiaan ja klassiseen menneisyyteen ja samalla korostamalla tiettyjä kulttuurisia teemoja ja maantieteellisiä tai historiallisia ”osia” Euroopasta. Näiden teemojen ja osien representoiminen yhteisenä eurooppalaisena kulttuurina on hyvin poissulkeva strategia: vain tiettyjen ajallisten ja maantieteellisten yhteisöjen tai kulttuurien perintö kerrotaan Euroopan nykyisten kansalaisten yhteisesti jakamana perintönä. Mini-Europe-puistossa Euroopan historia kietoutuu monin tavoin Euroopan unionin historiaan: puiston retoriikassa Eurooppa ja Euroopan unioni rinnastuvat.

Lähemmin tarkasteltuna Mini-Europe-puisto näyttää paljastavan perustavanlaatuisen ongelman: yrityksissään luoda yhteistä eurooppalaista kulttuuria ja kulttuurista identifioitumista Eurooppaan ja Euroopan unioniin. Euroopalla ja EU:lla ei ole omaa kulttuuria tai kulttuuri-identiteettiä. Yritykset luoda yhteistä kulttuuria ja identiteettiä näyttävät nostavan esiin vain merkkejä, jotka viittaavat viimekädessä jäsenmaiden kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin kulttuureihin ja kulttuuriperintöön. Sama ongelma on läsnä myös EU:n virallisissa kulttuuriohjelmissä, kuten Euroopan kulttuuripääkaupunki -ohjelmassa tai Euroopan kulttuuriperintötunnuksessa. Kuten Mini-Europessa, myös useissa unionin virallisissa kulttuuriohjelmissä tavoitteena on tuottaa yhteistä eurooppalaista kulttuuria, yhteenkuuluvuuden tunnetta unionin kansalaisten kesken ja kansalaisten kulttuurista identifioitumista Eurooppaan ja Euroopan unioniin. Keinoina hyödynnetään Mini-Europesta tuttua strategiaa: kansallinen, alueellinen ja paikallinen kerrotaan ja representoidaan eurooppalaisena.

Mistä tarve yhteisen eurooppalaisen kulttuurin ja yhteenkuuluvaisuuden tuottamiseen lopulta kertoo? Kuten Heikki Mikkeli (1994: 188–189) toteaa, pyrkimykset määritellä eurooppalaisuutta tai yhteistä eurooppalaista identiteettiä ovat tavallisesti kulminoituneet ajankohtiin, jolloin mannerta on kohdannut jokin uhka. Mikkelin mukaan Eurooppaa ja eurooppalaisuutta on historian kuluessa tuotettu erilaisten negatioiden ja uhkien kautta, olivatpa uhkana sitten turkkilaiset, venäläiset, saksalaiset, amerikkalaiset tai aasialaiset talousmahdit tai islam. Euroopan unionin erilaisten nykyhetken uhkakuvien joukkoon voidaan lukea kuluneella vuosikymmenellä esiin nousseet unionin perussopimuksiin ja koko unionin yhtenäisyyteen liittyneet kriisit (Calhoun 2009). EU-kriittiset kommentit ovat tulleet yhä kuuluvammiksi samalla kun nationalistinen poliittinen liikehdintä ja erilaiset regionalistiset ilmaukset ovat lisääntyneet eripuolilla Eurooppaa. Ehkä kyseiset uhat tuottavat tarpeen esitellä eurooppalaisuutta ja Eurooppaa Mini-Europe-puiston kaltaisena ideologisena ja pedagogisena viihteenä. Nationalistiseen populismiin vastataan europropagandalla. Mini-Europe hyödyntää tehokkaasti eurooppalaisuuden kulttuurisen merkitsemisen strategiaa, sillä kulttuurisesti representoitu eurooppalaisuus näyttyy konkreettisempänä, käsitettävämpänä ja kansalaisiin vetoavampana kuin eurooppalaisuuden rakentaminen unionikansalaisuuden, siihen liittyvien perusoikeuksien, EU:n instituutioiden tai universalististen arvojen kautta. Kansallisista identiteettiprojekteista tuttua kulttuuria, historiaa ja perintöä korostavaa representaation politiikkaa pyritään hyödyntämään myös kansallisen ylittävissä identiteettiprojektissa.

Monet tutkijat ovat korostaneet sitä, miten identiteetti, paikka ja muisti ovat läheisesti yhteyteineen toisiinsa (esim. Paasi 1996; Foote 1997; Yeoh & Kong 1999). Etenkin kansallinen ja etninen muisti ja kulttuuri-identiteetti sisältävät vahvan maantieteellisen ulottuvuuden, jossa menneisyys ja kulttuuriperintö ovat ankkuroituneena moniin – joko todellisiin tai kuviteltuihin – paikkoihin ja maisemiin (Said 1985). Voiko eurooppalaisuuden kaltainen monikerroksinen (*multilayered*) tai ylikansallinen (*transnational*) identiteetti kiinnittyä tiettyihin paikkoihin, maisemiin ja niihin sisältyviin rakennuksiin ja monumentteihin? Palautuvatko paikat ja maisemat väistämättä kansallisen tai etnisen muistin ankureiksi? Mini-Europe-teemapuistossa eurooppalaisen identiteetin oma paikka tai maisema jää löytymättä.

Lähteet

- Aiello, Georgia & Thurlow, Crispin (2006). Symbolic capitals: visual discourse and intercultural exchange in the European capitals of culture scheme. *Language and Intercultural Communication* 6:2, 148–162.
- Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (1999). Johdanto. Teoksessa Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri *Post-Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa*. Vastapaino, Tampere, 11–30.
- Anderson, Benedict (1983). *Imagined communities. Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso, London.
- Antonsich, Marco (2008). The narration of Europe in ‘national’ and ‘post-national’ terms: gauging the gap between normative discourses and people’s views. *European Journal of Social Theory* 11:4, 505–522.
- Anttonen, Marjut (1999). *Ernopolitiikkaa Ruijassa. Suomalaislähtiöisen väestön identiteettien politisoituminen 1990-luvulla*. SKS, Helsinki.
- Ariès, Paul (2002). *Disneyland, le royaume désenchanté*. Golias, Villeurbanne.
- Barthes, Roland (1973). Théorie du Texte. *Encyclopedia Universalis*, 4.5.2012, <http://www.esnips.com/doc/2627e09b-78c0-4b77-a566-d91c196d4155/Roland-Barthes--Th%C3%A9orie-du-texte>
- Baudrillard, Jean (1988). *America*. Verso, London.
- Baudrillard, Jean (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan Press, Michigan.
- Bauman, Zygmund (1990). Modernity and ambivalence. Teoksessa Featherstone, Mike (toim.) *Global culture. Nationalism, globalization and modernity*. Sage Publications, London, 143–169.
- Bauman, Zygmund (1992). *Intimations of postmodernity*. Routledge, Oxford.
- Beck, Ulrich & Grande, Edgar (2007). *Cosmopolitan Europe*. Polity, Cambridge.
- Bee, Cristiano (2008). The ‘institutionally constructed’ European identity: citizenship and public sphere narrated by the commission. *Perspectives on European Politics and Society* 9:4, 431–450.
- Berggren, Lars (1999). The “monumentomania” of the nineteenth century: causes, effects and problems of study. Teoksessa Reinik, Wessel & Stumpel, Jeroen (toim.) *Memory & oblivion*. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 561–566.
- Bizzocchi, Jim & Tanenbaum, Joshua (2011). Well read: applying close reading techniques to gameplay experiences. Teoksessa Davidson, Drew (toim.) *Well played 3.0: video games, value and meaning*. ETC Press, Pittsburgh, 262–290.
- Bohn Gmelch, Sharon (2004, toim.). *Tourists and tourism. A reader*. Waveland Press, Long Grove.
- Brummett, Barry (2010). *Techniques of close reading*. Sage Publications, Los Angeles.
- Bruter, Michael (2003). Winning hearts and minds for Europe. The impact of news and symbols on civic and cultural European identity. *Comparative Political Studies* 36:10, 1148–1179.
- Bruter, Michael (2004). Civic and cultural components of a European identity: a pilot model of measurement of citizens’ levels. Teoksessa Herrmann, Richard K., Risse, Thomas & Brewer, Marilyn B. (toim.) *Transnational identities. Becoming European in the EU*. Rowman & Battlefield, Oxford, 186–213.
- Bryman, Alan (1995). *Disney and his worlds*. Routledge, London.
- Calhoun, Craig (2009). Cosmopolitanism and nationalism. Teoksessa Schinkel, Willem (toim.) *Globalization and the state*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 637–654.
- Christiansen, Thomas, Jørgensen, Knud Erik & Wiener, Antje (2001, toim.). *The social construction of Europe*. London, Sage Publications.
- Clavé, Salvador Anton (2007). *Global theme park industry*. CABI Head Office, Wallingford.
- Declaration on European Identity (1973). *Bulletin of the European Communities*. Joulukuu 1973, no 12, 118–122.
- Delanty, Gerard (1995). *Inventing Europe: idea, identity, reality*. MacMillan Press, Basingstoke.
- Delanty, Gerard (2005). The cosmopolitan imagination: critical cosmopolitanism and social theory. *The British Journal of Sociology* 57:1, 25–47.
- Delanty, Gerard & Jones, Paul R. (2002). European identity and architecture. *European Journal of Social Theory* 5:4, 453–466.
- Diez, Thomas (1999). Speaking ‘Europe’: the politics of integration discourse. *Journal of European Public Policy* 6:4, 598–613.
- DuBois, Andrew (2003). Close reading: an introduction. Teoksessa Lentricchia, Frank & DuBois, Andrew (toim.) *Close reading. The reader*. Duke University Press, Durham & London, 1–40.
- Eco, Umberto (1987). *Travels in hyperreality*. Picador, London.
- Fjellman, Stephen M. (1992). *Vinyl leaves*. Westview Press, Oxford.
- Foote, Kenneth (1997). *Shadowed ground: America’s landscapes of violence and tragedy*. University of Texas Press, Austin.
- García, Soledad (1993, toim.). *European identity and the search for legitimacy*. Pinter, London & New York.
- Goldstein-Gidoni, Ofra (2001). The making and marking of the ‘Japanese’ and the ‘western’ in Japanese contemporary material culture. *Journal of Material Culture* 6:1, 67–90.
- Gottdiener, Mark (1982). Disneyland: a utopian urban space. *Journal of Contemporary Ethnography* July 11, 139–162.
- Grant, Barry Keith & Sloniowski, Jeannette (1998, toim.). *Documenting the documentary: close readings of documentary film and video*. Wayne State University, Detroit.
- Hall, Stuart (1999). *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.
- Hannigan, John A. (1998). *Fantasy city. Pleasure and profit in the postmodern metropolis*. Routledge, London.
- Harmsen, Robert & Wilson, Thomas M. (2000). Introduction: approaches to Europeanization. *Yearbook of European Studies* 14, 13–26.
- Harvey, David (1989). *The condition of postmodernity*. Basil Blackwell, Oxford.
- Hobsbawm, Eric (1983). Mass-producing traditions: Europe, 1870–1914. Teoksessa Hobsbawm, Eric & Ranger, Terence (toim.) *The inventing traditions*. Cambridge University Press, Cambridge, 263–307.
- Ifversen, Jan (2002). Europe and European culture – a conceptual analysis. *European Societies* 4:1, 1–26.
- Jameson, Fredric (1984). Postmodernism, or the cultural logic of the late capitalism. *New Left Review* 146, 53–92.
- Kohli, Martin (2000). The battleground of European identity. *European Societies* 2:2, 113–137.
- Laurent, Yann (2003). Ce que pourrait être un panthéon des

- grands hommes européens. *Le Monde* 6.3.
- Lee, Catherine & Bideleux, Robert (2009). 'Europe': what kind of idea? *The European Legacy* 14:2, 163–176.
- Lindgren, Liisa (2000). *Monumentum. Muistomerkkien aatteita ja aikaa*. SKS, Helsinki.
- Lähdesmäki, Tuuli (2011). Rhetoric of unity and cultural diversity in the making of European cultural identity. *International Journal of Cultural Policy* 18:1, 59–75.
- MacCannell, Dean & MacCannell, Juliet Flower (1993). Social class in postmodernity: simulacrum or return of the real. Teoksessa Turner, Bryan S. & Rojek, Chris (toim.) *Forget Baudrillard*. Routledge, London, 124–145.
- Mayer, Franz C. & Palmowski, Jan (2004). European identities and the EU – the ties that bind the people of Europe. *Journal of Common Market Studies* 42:3, 573–598.
- McCormick, John (2010). *Europeanism*. Oxford University Press, Oxford.
- Mikkeli, Heikki (1994). *Euroopan idea. Eurooppa-aatteen ja eurooppalaisuuden pitkä historia*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.
- Mini-Europe-kotisivut* (2012). 3.5.2012, <http://www.minieurope.be/en/the-park/description>
- Mini-Europe-esitys* (2008). Brussels.
- Mäntysalo, Raine (2004). Johdanto. Teoksessa Mäntysalo, Raine (toim.) *Paikan heijastuksia. Ihmisen ympäristösuhteen tutkimus ja representaation käsite*. Atena, Jyväskylä, 9–18.
- Paasi, Anssi (1996). *Territories, boundaries and consciousness. The changing geographies of the Finnish-Russian border*. John Wiley and Sons, Chichester.
- Paasi, Anssi (2001). Europe as a social process and discourse. *European Urban and Regional Studies* 8:1, 7–28.
- Palonen, Emilia (2010). Multi-level cultural policy and politics of the European capitals of culture. *The Nordic Journal of Cultural Policy* 13:1, 87–108.
- Pichler, Florian. (2008). European identities from below: meanings of identification with Europe. *Perspectives on European Politics and Society* 9:4, 411–430.
- Pichler, Florian (2009). Cosmopolitan Europe. Views and identity. *European Societies* 11:1, 3–24.
- Risse, Thomas (2004). Social constructivism and European integration. Teoksessa Diez, Thomas & Wiener, Antje (toim.) *European integration theory*. Oxford University Press, Oxford, 159–176.
- Rockwell, Daisy (2003). The shape of a place: translation and cultural marking in South Asian fictions. *Modern Philology* 100:4, 596–618.
- Rojek, Chris & Turner, Bryan S. (1993). Introduction: regret Baudrillard? Teoksessa Turner, Bryan S. & Rojek, Chris (toim.) *Forget Baudrillard*. Routledge, London, ix–xviii.
- Rosamond, Ben J. (1999). Discourses of globalization and the social construction of European identities. *Journal of European Public Policy* 6:4, 652–668.
- Rossi, Leena-Maija. (1998). Irti heijastuksista. Teoksessa Saarikangas, Kirsi (toim.) *Kuvasta tilaan. Taidehistoria tänään*. Vastapaino, Tampere, 177–200.
- Rossi, Leena-Maija. (2010). Esityksiä, edustamista ja eroja: representaatio on politiikkaa. Teoksessa Knuutila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri (toim.) *Representaatio: tiedon kiviä-lasta tieteiden työkaluksi*. Gaudeamus, Helsinki, 261–275.
- Said, Edward W. (1985). *Orientalism*. Penguin Books; London.
- Sassatelli, Monica (2002). Imagined Europe. *European Journal of Social Theory* 5:4, 435–451.
- Shore, Cris (1993). Inventing the 'people's Europe': critical approaches to European community 'cultural policy'. *Man* 28:4, 779–800.
- Shore, Cris (2000). *Building Europe – the cultural politics of European integration*. Routledge, London.
- Shore, Cris & Black, Annabel (1996). Citizens' Europe and the construction of European identity. Teoksessa Goddard, Victoria, Llobera, Joseph R. & Shore, Cris (toim.) *The anthropology of Europe. Identity and boundaries in conflict*. Berg, Oxford, 275–298.
- Stables, Andrew (2006). Reading the environment as text: literary theory and environmental education. *Environmental Education Research* 2:2, 189–195.
- Staiger, Uta (2009). New agendas? Culture and citizenship in EU policy. *International Journal of Cultural Policy* 15:1, 1–16.
- Urry, John (1990). *The tourist gaze. Leisure and travel in contemporary societies*. Sage Publications, London.
- Warren, Stacy (1994). Disneyfication of the metropolis: popular resistance in Seattle. *Journal of Urban Affairs* 16:2, 89–107.
- Yeoh, Brenda & Kong, Lily (1999). The notion of place in the construction of history, nostalgia and heritage. Teoksessa Kwok, Kian-Woon, Kwa, Chong Guan, Kong, Lily & Yeoh, Brenda (toim.) *Our place in time: exploring heritage and memory in Singapore*. Singapore Heritage Society, Singapore, 132–151.